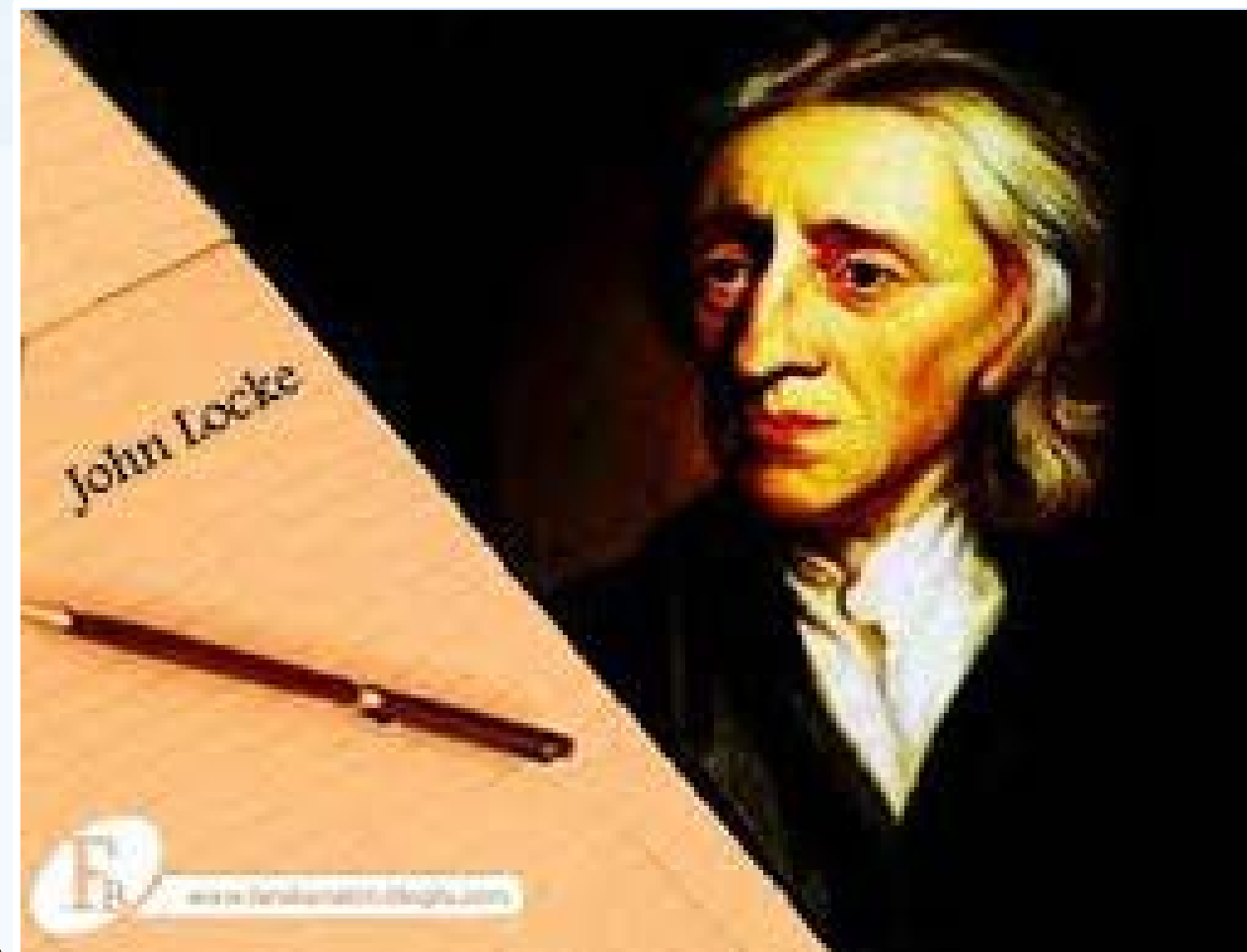

جان لاک
واضع فلسفہ تجربی انگلستان
گردآورنده
زهرا نادی
زیر نظر دکتر نوروزی

جان لاک در انگلستان به دنیا آمد. به تحصیل پزشکی پرداخت. مدتی به خاطر داشتن ارتباط با برخی از بزرگان انگلستان، و دخالت در امر سیاسی و کشوری و بر اثر عقاید سیاسی جدیدش مجبور به ترک وطن شد. وی در زمینه های سیاسی، فلسفی و تربیتی آثاری دارد. در قرن هفدهم که لاک زندگی می کرد مذهب اصالت عقل رواج داشته است.

لاک حقیقت را در همه چیز جستجو می کرد و عقل را راهنمای قابل اعتماد می شمارد.

«از کاوشهای بیهوده درباره مابعدالطبیعه، از بحث های کسل کننده متافیزیک درباره روح و جوهر اشیا چشم بپوشیم، به مطالعه آنچه قابل وصول است ولو بسیار ناچیز باشد اکتفا کنیم. ذهن مانند تابلویی صاف و سفید است که باید به کمک تجربه خویش تدریجا پرورش یابد». از نظر او هنر فکر کردن همان هنر زندگی کردن است. به عقیده لاک معلومات ما حاصل تأثیراتی اند که اشیای عالم خارج روی حواس ما می گذارند و همین ها ساده ترین شکل دانش ما را شکل می دهند و همه اعمال ذهنی دنباله و نتیجه این تأثیرات هستند.

«اگر درباره آنچه روی داده شخصا تأثراتی نداشته باشیم و مایه را به چشم خودمان نبینیم، ولو شرح آن را از زبان دانشمندان درستکار بشنویم، همچنان بیخبر و نادانیم».

از این رو مفاهیم منبعث از احساس اولین و مهمترین مفاهیم در زندگی کودک می باشد.

تأثیر لاک در فلسفه سیاسی از آنجاست که وی از پیشوران اندیشه مردم سالاری و آزادی خواهی است و در دانش شناسی از پیشروان نظریه تجربه گرایی است که رویاروی نظریه خردگرایی می باشد.

جان لاک به آزادی مذهبی تأکید می کند و پشتیبانی مذهب از یک گروه مذهبی را ناروا می داند.

آثار جان لاک

کتاب راهنمایی درباره فهم، راهبرد درست عقل را به کسانی که به دانشگاه راه می یابند نشان می دهد.

در کتاب تحقیق در مورد فهم آدمی به بیان فعالیت خرد آدمی و چگونگی تشکیل تصورات جزئی و کلی و تفکر و تعقل و سیر کسب علم و معرفت می داند.

مطالعات او پیرامون حکومت نیز بنیاد نظریه های سیاسی اندیشه ورنانی چون روسو و مونتکیو است.

تحقیق در مورد فهم آدمی

تحقیقات در مورد حکومت

اندیشه های چند در مورد تعلیم و تربیت

درباره راهنمایی فهم

روسو بسیار تحت تأثیر افکار لاک بود. جان لاک فیلسوفی از اصحاب عقل است و برای هر چیزی استدلال می کند. او نیز مانند هم عصران خود جز به تعلیم و تربیت کودکان متعلق به خانواده بورژوا و مرفه نمی اندیشد و برای کودکان فقرا و طبقه کارگر ایجاد مدارس کار را در نظر می گیرد.

پداگوژی لاک تنها خواهان فضایل عملی است و مدرسه عملی را توصیه می کند. لاک مانند سایر انگلیسیها تربیت بدنی را بسیار مهم می شمارد. از نظر وی کودک را باید عادت داد زمستان و تابستان یک جور لباس بپوشد، با آب سرد حمام کند، شنا را یاد بگیرد، در تغذیه نان زیاد و گوشت کم بخورد، هرگز غذا در ساعات خاص به او داده نشود، بلکه هر گاه گرسنه است غذا بخورد. زمینه عادت دادن بدن به تحمل سختی ها باید پله پله بدون آنکه زیاد محسوس باشد شکل گیرد. باید وظیفه ی پرورش بدن را به طبیعت سپرد. کودک نباید لوس بار آورده شود و سعادت مند واقعی کسی است که بداند خود را به تبعیت از نظم و ترتیب عادت دهد. لاک طرفدار تنبیه بدنی نیست و می گوید باید ترس از شرمساری در کودک بر ترس از تنبیه و مکافات غلبه داشته باشد.

در کتاب تحقیق درباره فهم آدمی چنین آمده است: ذهن به عنوان لوحه ای سفید است و احساس به عنوان اولین مرحله ایجاد هرگونه مفهوم در نظر گرفته شده است. پس نظریه اصالت احساس منطبق بر عقل سلیم و اجتناب ناپذیر می باشد. او نسبت به طرفداران اصالت تجربه ماثا بیکن، هابس، هیوم ابراز علاقه می کند.

تجزیه و تحلیل دقیق و بی سابقه لاک از چگونگی شناخت در آدمی سبب شده او را نخستین متفکری بدانند که به تحقیق علمی درباره روان شناسی آدمی پرداخته است.

راسیونالیسم تجربی لاک برای ما یک مکتب روانشناسی تجربی جدید، طرد روش قیاسی، محکومیت لفاظی و مطالعه کلمات در غیاب اشیا، تجربه به عنوان نقطه شروع مطالعه، تعلیم به کمک اشیا و مشاهده مستقیم و مدرسه زندگی برای زندگی را به ارمغان آورده است.

نباید در تربیت اخلاقی کودک فکر و وظیفه و تکلیف «کاری که باید انجام داده شود» راه یابد زیرا این امور به زودی کسل کننده و نامطبوع می شوند. به محض اینکه ممکن شد باید از قوه استدلال و تعقل کودک کمک گرفت. کودکان از زمانی که زبان مادری خود را می فهمند می توانند برهان و دلیل را تیز درک کنند.

هدف نهایی هر آموزش آن است که کودک را با تمام معایب و نقائص و امکاناتش، چنانکه طبیعت او را خلق کرده در اختیار بگیریم و از این امکانات به نفع او حداکثر استفاده را بنماییم.

لاک برای مدارس زمان خود هیچ ارزشی قائل نبود زیرا معتقد بود معلمان هرگز وقت کافی برای هر یک از دانش آموزان قرار نمی دهند و وقت مدارس تنها صرف تعلیم فضل و دانش می شود. او فایده عملی زندگی کردن را به عنوان هدف تحصیلات اعلام و بر این اساس از اصل کلی یک معلم برای هر دانش آموز طرفداری کرد.

مربی

از مربی انتظار می رود نسبت به شاگرد خود همانقدر مراقبت و مواظبت نشان دهد و برای او همانقدر سرمشق خوبی باشد که از یک پدر می توان توقع داشت. مربی باید مراقب شاگردش باشد تا او را از پیروی تمایلات طبیعی خود بازدارد. در این مورد بین افکار روسو و لاک تفاوت وجود دارد.

مواد درسی

از کلیه چیزهای لازم برای زندگی ، لاک دانش را در آخرین درجه اهمیت قرار می دهد. در درجه اول به ترتیب خداشناسی، پرهیزگاری، دوران‌دیشی، آداب دانی و ادب قرار گرفته اند. کودک از دوران طفولیت باید تصویری دقیق از خداوند – نسبت به ما مهربان است، و مایحتاج زندگی ما را فراهم می سازد- را داشته باشد، هرگز نباید از خدا و موجودات ناشناخته بترسد. خدا را نه به عنوان خدا و موجود مجرد بلکه چون انسان زنده ای که مورد احترام است و هر روز با او مواجه می شود ستایش نماید. در آداب دانی و نزاکت در درجه اول باید یاد بگیرد خواهان جریحه دار کردن احساس همسایگانش نباشد.

شیوه آموزش

لاک مانند کمنیوس معتقد است تعلیم و تربیت خردسالان باید متکی بر بازی باشد. باید آسان، محکم و موجز باشد. تعلیم باید مستقیماً از راه حواس صورت گیرد و به شناسایی بی واسطه اشیا منتهی شود. باید چند اسباب بازی آموزنده مثل چیزی که الفبا و املا را یاد بگیرند در اختیار کودک قرار داد. تنها زمانیکه کودک علاقه واقعی به خواندن از خود نشان دهد باید جلوی او کتابی گذاشته شود. وقتی کودک به حرکات دست خود تسلط یافت و توانست خوب بنویسد نوبت نقاشی و رنگ آمیزی می رسد. پس از حرف زدن به زبان مادی و استدلال و خواندن و نوشتن کودک باید زبانی دیگر مثل فرانسه و بعد لاتین را یاد بگیرد. لاک روی اهمیت رعایت همبستگی موجود بین رشته های مختلف تأکید می کند. جنتمن آینده باید اخلاق، حقوق مدنی و طبیعی و مجموعه قوانین ملی را بداند زیرا در آینده بعنوان قاضی یا وزیر باید انجام وظیفه کند ولی برای منطق و علم بیان مقام کم اهمیتی قائل است.

فلسفه طبیعی به دو بخش متافیزیک (معرفت ارواح) و فیزیک (معرفت اجسام) تقسیم می شود. معرفت ارواح باید مبتنی بر کشف و الهام باشد و از مطالعه کتاب مقدس حاصل شود. در معرفت اجسام باید همه چیز را بر تجربیاتی که پیوسته قابل بررسی باشد پایه گذاری کرد. موسیقی و رقص و حرفه آموزی در تربیت او اهمیت دارند.

مسافرت به کشورهای مختلف مهمترین مرحله این نظام آموزشی است. از سن 7 تا 16 سال دانش آموز باید همراه مربی خود زیاد سفر کند.

با سپاس فراوان

